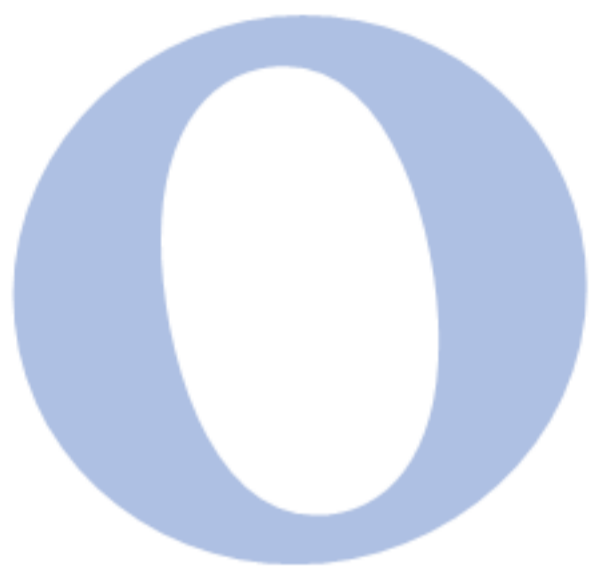

Δοκίμια

Η μεσαία τάξη και η μεγάλη άρνηση

Ο «Μονοδιάστατος άνθρωπος» του Χέρμπερτ Μαρκούζε υπήρξε ένα σημαντικό κείμενο της δεκαετίας του 1960, διατηρεί όμως το ενδιαφέρον του και στη σημερινή, πολύ διαφορετική εποχή

HERBERT MARCUSE
Ο μονοδιάστατος άνθρωπος

Μετάφραση Κατερίνα Γούλα, Εισαγωγή Ντάγκλας Κέλνερ, Επίμετρο Αλέξανδρος Κουτσογιάννης. Εκδόσεις Πεδίο, 2020, σελ. 447, τιμή 16,90 ευρώ

Ο Χέρμπερτ Μαρκούζε δεν είναι στις μέρες μας όσο δημοφιλής υπήρξε στην εποχή του. Αλλά ένα από τα διασημότερα βιβλία του, ο *Μονοδιάστατος άνθρωπος*, ακόμη και μόνον ως βασικό θεωρητικό κείμενο της δεκαετίας του 1960, διατηρεί την αξία του, με όλες τις ενστάσεις που μπορεί να εγείρει κάποιος.

Το δίπολο καπιταλιστικός και κομμουνιστικός κόσμος στο οποίο κινείται μπορεί να μην υπάρχει πλέον, αλλά ο κόσμος (όπως και ο άνθρωπος) κινδυνεύει να καταστεί μονοδιάστατος, έστω και για διαφορετικούς λόγους.

Ο Μαρκούζε τον χαρακτήριζε «μονοδιάστατο» γιατί μονοδρομούσε όχι μόνο τη σκέψη και τη συμπεριφορά αλλά και τα συναισθήματα. Είχε φτωχύνει πνευματικά και πολιτιστικά παρά την οικονομική ευφορία και την υψηλή παραγωγικότητα.

Ο Μαρκούζε πίστευε πως η ελπίδα για έναν διαφορετικό κόσμο ήταν συνυφασμένη με το ξεπέραςμα της τεχνοκρατικής εποχής. Ως τότε η απάντηση θα ήταν αυτό που αποκαλούσε *Μεγάλη άρνηση*, η οποία

κυριαρχεί σε πλείστες εκδοχές της στον *Μονοδιάστατο άνθρωπο*.

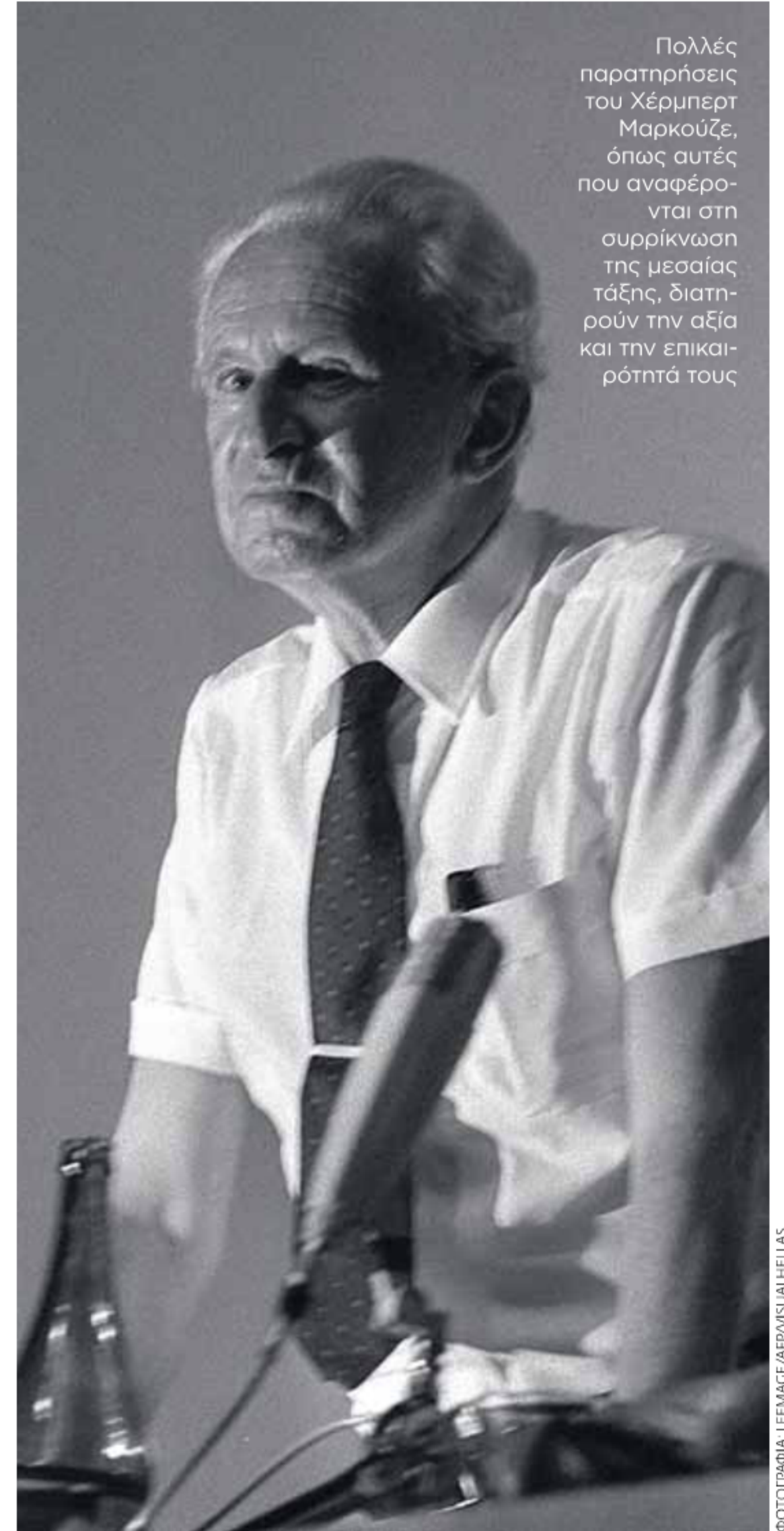
Οι διανοούμενοι σήμερα υποστηρίζουν βέβαια πως το μείζον ζήτημα δεν είναι το πώς η τεχνοκρατική εποχή θα ξεπεραστεί, αλλά το πώς θα απαλλαγεί από τις παραμορφώσεις της και θα προσαρμοστεί στις ανάγκες του ανθρώπου.

Εν τούτοις, πολλές παρατηρήσεις του, όπως αυτές που αναφέρονται στη συρρίκνωση της μεσαίας τάξης (τον κύριο κορμό της κοινωνίας), διατηρούν την αξία και την επικαιρότητά τους. Δεν υπάρχει αμφιβολία πως υπήρξε διανοούμενος πρώτης γραμμής, και αυτό του το αναγνωρίζουν οπαδοί και αντίπαλοι.

Η κριτική ανάγνωση επομένως του *Μονοδιάστατου ανθρώπου* (εκ των βασικών του έργων) θα ικανοποιούσε και τον ίδιο αν ζούσε.

Αλλωστε, η συμβολή του στην κριτική αποτίμηση της κοινωνίας και του πολιτισμού ήταν εξίσου σημαντική, όπως και του *Τέοντορ Αντόρνο*, του άλλου επιφανούς εκπροσώπου της Σχολής της Φρανκφούρτης.

Πολλές παρατηρήσεις του Χέρμπερτ Μαρκούζε, όπως αυτές που αναφέρονται στη συρρίκνωση της μεσαίας τάξης, διατηρούν την αξία και την επικαιρότητά τους

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ: LEEIMAGE/AFP/VISUALHellas

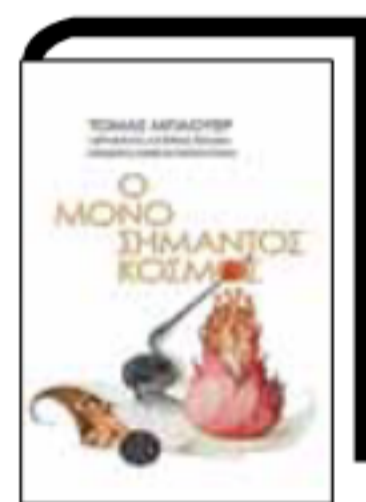
ΣΤΕΛΙΟΣ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ
Ανάμεσα σε 4 οθόνες
Εκδόσεις Καστανιώτη, σελ. 284, τιμή 21,20 ευρώ

Ζούμε ανάμεσα σε τέσσερις οθόνες: της τηλεόρασης, του προσωπικού υπολογιστή, του τάμπλετ και του κινητού τηλεφώνου. Αυτές ορίζουν σήμερα το επικοινωνιακό πεδίο και σε μεγάλο βαθμό τον τρόπο με τον οποίο κατανοούμε τη γύρω μας νέα πραγματικότητα. Αυτή την πραγματικότητα ερευνά και αναλύει ο **Στέλιος Παπαθανασόπουλος**, καθηγητής στο Τμήμα Ενημέρωσης και Μαζικής Επικοινωνίας του Πανεπιστημίου Αθηνών.

BERNARD LAHIRE
Η κοινωνιολογική ερμηνεία των ονείρων
Μετάφραση Αντώνης Αθανασόπουλος, Σοφία Λεβεντίδη. Εκδόσεις Πόλις, 2020, σελ. 624, τιμή 25 ευρώ

Μπορούν τα όνειρα να ερμηνευτούν από κοινωνιολογική σκοπιά, πέραν της ψυχανάλυσης; Ο **Μπερνάρ Λαίρ** πιστεύει ότι μπορούν και έγραψε αυτό το ογκώδες και ερευνητικό βιβλίο. Ξεκινά από τον Φρόιντ, αλλά προχωρεί ένα βήμα παραπέρα: η ονειρική έκφραση ανατρέπει πολλά από τα κλασικά κοινωνιολογικά στερεότυπα και ανοίγει έναν νέο χώρο στην ερμηνεία του συμβολικού πεδίου.

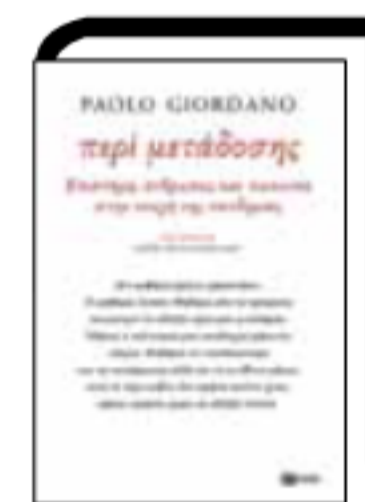
ΤΟΜΑΣ ΜΠΑΟΥΕΡ
Ο μονοσήμαντος κόσμος
Μετάφραση Κατερίνα Τζινάβα. Εκδόσεις Αντίποδες, 2020, σελ. 152, τιμή 12 ευρώ

Σε αντίθεση με ό,τι πιστεύουμε, ο κόσμος μας δεν είναι πολυσήμαντος αλλά, σύμφωνα με τον **Τόμας Μπάουερ**, μονοσήμαντος. Η ποικιλία που παρατηρούμε στις ιδέες και στα φαινόμενα, μας λέει, είναι επιφανειακή. Μπορεί η πολυσημία να μην έχει εξαφανιστεί εντελώς, αλλά κάτω από αυτή λειτουργεί μια τάση βαθιάς ομογενοποίησης που οδηγεί στην άρση της αμφισημίας.

ΡΩΜΑΝΟΣ ΓΕΡΟΔΗΜΟΣ
Ανταποκρίσεις από τον 21ο αιώνα.
Εκδόσεις Παπαδόπουλος, 2020, σελ. 360, τιμή 17 ευρώ

Είμαστε οι περισσότεροι τέκνα του 20ού αιώνα αλλά αυτός που διατρέχουμε αλλάζει τον κόσμο γύρω μας με κινηματογραφική ταχύτητα. Το όχημα λέγεται παγκοσμιοποίηση και διαπερνά το σύνολο των φαινομένων που καθορίζουν τη ζωή μας και την πορεία της ανθρωπότητας. Οι εύστοχες αναλύσεις του **Γεροδήμου** μας βοηθούν να κατανοήσουμε καλύτερα τις αλλαγές και τον κόσμο που μας περιβάλλει.

ΠΑΟΛΟ ΓΙΟΡΔΑΝΟ
Περί μετάδοσης: Επιστήμη, άνθρωπος και κοινωνία στην εποχή της πανδημίας
Μετάφραση Σώτη Τριανταφύλλου. Εκδόσεις Πατάκη, 2020, σελ. 96, τιμή 7,50 ευρώ

Ενα σύντομο αλλά συγκινητικό βιβλίο του συγγραφέα **Πάολο Τζορντάνο** για την πανδημία, τις συνέπειές της στον ψυχισμό και τη ζωή μας. Γραμμένο εν θερμώ, τον περασμένο Μάρτιο, μας κάνει να σκεφτούμε ξανά τα μεγάλα προβλήματα που πρέπει να αντιμετωπίσει η ανθρωπότητα και να κατανοήσουμε βαθιά πως στον παγκοσμιοποιημένο κόσμο «είμαστε αδιαχώριστοι ο ένας από τον άλλον».

ENZO TRAVERSO
Το τέλος της εβραϊκής νεωτερικότητας
Μετάφραση Νίκος Κούρκουλος. Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου, 2020, σελ. 256, τιμή 15,90 ευρώ

Η εβραϊκή νεωτερικότητα αναπτύχθηκε και εξελίχθηκε μεταξύ Διαφωτισμού και Ολοκαυτώματος και επηρέασε σημαντικά τον πολιτισμό και τις δημοκρατίες της Δύσης. Σήμερα όμως, σύμφωνα με τον **Τραβέρσο**, φτάνει στο τέλος της. Ο εβραϊκός λαός δεν είναι πλέον ο «παρίας της Δύσης», η οποία αντιμετωπίζει άλλα μείζονα προβλήματα που ορίζουν το παρόν της και το ιστορικό γίνεσθαι.